

До перепису населення

(цикл статей)

1. Плани виконуються. А результат?

Добре, що є літо!

Є відпустки, відпочинок.., є більше часу взяти у руки навіть таку газетку, яку в іншому часі ти б у руки не взяв – чи то вже, з-за її "високого" художнього чи ідейного рівня, або й тому, що надоїло слухати примітивну зваду – хто ми є і ким нам треба бути.

І прочитавши "нашу пресу" бодай за останніх пару місяців, – статті функціонерів, редакторів чи дописувачів, – хочеться інколи похвалити їх за непоганий намір, але й натякнути окремим авторам, що вони мали б врахувати також думку інших авторів, які на подібні теми писали. Це не означає, що автори мають погодитись з думками попередників. Навпаки – критична оцінка написаного іншими є передумовою глибшого аналізу даного явища, бо похвалити можна без аналізу, а не погодитися з поглядами попередників вимагає навести аргументи.

А в нас автор наведе свої міркування без огляду на інші думки з цього приводу.

Візьмімо, як приклад, шкільництво... Скільки вини звалювалося за його занепад на "українізацію", на поганих учителів, на несвідомих батьків, але куди важливішою правдою є те, що ліквідацію малокласних шкіл не провели батьки чи учителі, а запровадила та провела держава, а саме внаслідок оцієї продуманої акції держави зникли десятки українських шкіл. Десятки кваліфікованих українських учителів перевела в середню та західну Словаччину саме держава своїм продуманим розпорядженням. Та й саму "українізацію" руських шкіл провела держава за своїм планом, відмінним, наприклад, від плану УНРП.

Подібно єдину у всіх відношеннях нашу руську національну меншину (НМ), яку сторіччями називали по-різному, (проте всіх її громадян завжди зараховували до однієї НМ), саме держава офіційно розділила на дві НМ і саме держава підтримує та фінансує ніби дві НМ та "підтримує" їх так, що ні одна з них немає грошей на молодіжну, культурно-освітню та іншу свою діяльність, в результаті чого обидві зникають, а з ними зникає і вся наша "руська" НМ.

Тим не сказано, що в шкільній політиці не винувата також низька національна свідомість багатьох батьків як і немалі недоліки в роботі багатьох учителів. Проте в жодному випадку не вони були вирішальними!

Отже, автори, мали б знати, що шкільництво – то в усіх країнах світу справа високої державної ваги і саме держава скеровує його розвиток і несе повну відповідальність за його стан та перспективу.

Подібно різні автори вини за сучасний критичний стан всього нашого культурно-національного життя часто звалюють на "нашу інтелігенцію". (Один приклад за всіх: Василь Франко (НЖ 25-28) як причини всього нашого нещастя наводить: "маловірність, байдужість, низьку духовну грамотність, пристосовництво та страх (што з нами буде, куди подіємся)". Подібно однобоко інколи пишуть – на іншому рівні – також Ю. Кундрат, Ю. Дацко та інші дописувачі. Як виняток – хіба, може, Іван Яцканин.)

Така огульна критика всієї "нашої інтелігенції" не вказує на хиби, недоліки чи помилки окремих інтелігентів чи окремих груп інтелігенції.

Щоб вказати на цю проблему я написав статтю, де вже у назві поставив питання, від якого – здавалося мені – не можна буде відбитися без відповіді бодай кільком авторам – функціонерам чи активним учасникам культурного життя, які в нашому житті відіграють (чи мали б відігравати) активну роль.

Пригадуєте? **"УКРАЇНСЬКА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ СЛОВАЧЧИНИ Вона є чи її немає? Якщо вона є – яка вона? Якщо її немає – то чому? Ну, а далі як?"** (Дукля, 2007, 2, 50-59.) Знаю, – десь двоє-троє авторів трохи гнівалися на мене, що я не навів їх серед тих, які ще працюють, проте прилюдно, з почуттям відповідальності за свою участь в "нашому" житті не обізвався ні один з них! **То як? Є в нас інтелігенція... і яка вона?**

Останнім часом НЖ друкувало оцінку діяльності органів СРУ СР за останніх 20 років. (НЖ, 5-6 – 31-32) Що ж! – такий матеріал (та ще офіційною мовою СР!) варто було підготувати й опублікувати. (Чи в газеті..., чи так широко – інше питання.) Проте оцінку всієї діяльності СРУ робили ті самі люди, які планували цю діяльність, розпрацьовували її у "конкретні завдання" та у "конкретні постанови" та які є відповідальними за їх виконання. І тому – з одного боку там все наведено аж занадто детально та точно, з другого боку важко очікувати якийсь критичніший погляд на цю діяльність від людей, які є відповідальними за неї. Логічно, органи СРУ вважають, що вони зробили все від них залежне..., інформували..., писали..., домагалися...та свої кроки вважають відповідними та достатніми.

Однак громадськість вправі запитати: **А результат?**

Вже півтора року тому в статті "Нове керівництво – нові завдання", (НЖ, 2009, 9-10), Ю. Дацько підкреслював, що нове керівництво СРУ "обговорило багато питань", що "були підняті й певні концепційні питання" та "до окремих обговорюваних питань були прийняті відповідні постанови" (пригадаємо декотрі "нові" завдання: в значно більшій мірі спиратися на думку спеціалістів, окрему увагу приділити шкільній та молодіжній проблематиці, видати доповнення до "Словника-довідника Пряшівщина", підготуватися до перепису населення...) У відповіді ми звертали увагу на те, що, "немає потреби ставити перед оновленим керівництвом СРУ нових завдань".

"Перед всіма нами – писали ми – стоять ті самі старі й давні завдання: Зберегти голе існування нашої НМ, а для цього словацька політика мусить перестати з політикою ліквідації нашої НМ та перейти на політику збереження історичного та культурного багатства нашої НМ та бодай мінімального розвитку життя нашої НМ в Словаччині.

І друге завдання – для нас самих: Ми змушені нарешті усвідомити собі, що ми щодня зникаємо з лиця землі і, якщо не знайдемо нових підходів до вирішення своїх завдань, нас скоро зовсім не стане! Або ми собі це в повному обсязі усвідомимо і почнемо на повну силу працювати для збереження свого життя, або ми не варті вижити, бо не видимо свого справжнього становища! Для цього ми мусимо усвідомити собі потребу єдності дії всіх "руських" людей, не залежно від того, ким вони себе називають. Від 1989 року минуло досить часу для того, щоб і той найвідсталіший "руснак", – русин чи українець – зрозумів, що розбиття нашої спільної НМ на дві було потрібне нашим ворогам для нашого нищення нашими власними руками. Коли б ту ліквідаційну роботу відкрито робили словаки, їх би легко було демаскувати. Та коли таку роботу замість наших недоброзичливців робимо ми самі та ще під

виглядом демократичного рішення національного питання, тут патронам такої політики легко відбиватися твердженням, що це наша справа найти спільну мову та порозумітися. (Ця проблема ускладнюється ще й тим, що неправду та брехню нетреба доказувати, за неї ніхто не відповідає, в той час як правду мусите доводити, а для дурних нема законів!)

Пригадуєте, як переконував нас директор Словацького радіо, що переводом української редакції радіо у Кошиці умови праці редакції поліпшаться, а сьогодні такої редакції вже зовсім нема, а самі "передачі" на значній частині території, на якій живе наше населення, зовсім не чути! І так обслуговує наше населення не тільки Словацьке радіо. Не ліпше працює також Словацька телевізія; не ліпше фінансується вся культурно-освітня діяльність нашої НМ – преса, книгодрукування, фестивалі, а про школи та працю з молоддю – **хоч йдеться про найосновніші та найважливіші сфери діяльності кожної НМ**, вже навіть не можна говорити.

Проте у звіті про останнє засідання ЦР СРУ головою організації сказано: "Наша організація була активна і виконувала всі свої завдання, які випливають із Статуту та планів діяльності. Були проведені всі плановані акції СРУСР. Найважливішим пунктом був план підготовки до перепису населення. В ньому пропонується підготувати звернення ЦР СРУСР..."

Однак громадськість хоче знати: **А результат???**

Ми надалі переконані, що **керівництву СРУ СР вкрай необхідно знайти діючий підхід до керівних органів нашої держави і від них досягти нормального відношення до основних потреб нашої НМ, щоб зберегти та розвивати те багатство, яке протягом нелегкої історії це населення на своїй землі досягло.**

2 Якими будуть результати перепису населення?

Якщо взяти до уваги фактори, від яких залежить перепис населення, то не тяжко наперед сказати які будуть основні результати того перепису.

Отже, од чого буде залежати той перепис?

По-перше – від сучасної політики СР та її ставлення до нашої української національності. Та політика од останнього перепису значно погіршала і однозначно свідчить про її тенденцію остаточно асимілювати все наше тисячорічне "руське" населення: "руське" коріння, "руську" віру, "руську" бесіду, нашу історію та культуру. А щоб то не було так видно, саме ця політика розбила нашу меншину на групи за національністю, релігією та, зокрема, за мовою, і все те, – ніби не її руками, – реалізує її заміри і має привести до нашого кінця.

По-друге – не дивлячись на те, що коло 20 мільйонів українців – кожен третій українець – живе поза Україною, Україна не визначила свого ставлення до українських національних меншин і не допомагає їм в збереженні та розвитку їхнього життя. Крім того, ситуація в Україні така складна та протиречива (та й, часто, антиукраїнська!), що українці поза границями України не мають за що гордитися сучасною політикою України. Наше українство сьогодні держиться тільки на нашому усвідомленні свого "руського" коріння, свого "руського" походження, на знанні своєї історії та культури та на нашій честі, яка велить нам дотримуватися свого, не

дивлячись на всі несприятливі та негативні умови, впливи та навіть на негативні наслідки нашої свідомості та витривалості.

I, по-третє – внаслідок наведеного в нас самих догорають свічечки нашого культурно-національного життя. Залишки свідомих активістів, – зосереджених переважно довкола залишків Союзу русинів-українців та окремих свідомих громадян з рядів селян, робітників та інтелігенції ще прагнуть "дотримувати своє" і продовжують організувати окремі культурно-освітні акції, проте давно вже нема нашої української молоді, – бо зліквідовано систему українського шкільництва, – і давно вже ніхто систематично не працює з нашим населенням. Кількасот примірників "Нового життя", "Веселки" та "Дуклі", – подібно й кілька фестивалів – які скоріше прикривають процес нашого систематичного вимирання ніж є доказом нашого існування та розвитку, не спроможні донести до нашого населення та зокрема до молоді потрібні бодай мінімальні інформації, щоб наші люди знали хто вони і чому мали б дотримуватися свого, гордитися ним і не забувати про нього.

Отже, – внаслідок такої ситуації – обов'язково дійде до зменшення числа нашої НМ: українцями залишаться лише справді найбільш свідомі та витривалі громадяни "руського роду і народу". Буде то **"мала грудка – самий сир"**, проте, на жаль, буде то грудка, а не грудка чи скала.

Була б напевно збереглася значна частина т. зв. РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ, тобто тих свідомих українців, які традиційно дотримуються старої історичної назви, проте оскільки такої рубрики нема, **отже та численна група розіб'ється і пропаде.**

Найсвідоміша частина тої групи, без сумніву, запишеться українцями, проте більше частина тої свідомої (але не зовсім!) групи, – оскільки не матиме іншої можливості, – запишеться русинами, (що само по собі не було б трагедією, колиб ..) і значною мірою поповнить ту невеличку групу, про яку її керівники твердять, що вони не тільки не українці, не русини-українці, навіть не традиційні русини, але такі русини, які не мають нічого спільного з українцями та з русинами-українцями!

А в тому ядро трагедії, бо:

Коли традиційні "свідомі" русини є доказом існування (походження, належності) до "руської" меншини, русини-антиукраїнці – признають вони цього чи не признають, або ще й обурюються за таку їх назву та оцінку, – на практиці допомагають ліквідувати та й насправді ліквідують як саму українську НМ так і самих себе. Доказом цього є факт, що вони вже поділилися на кілька купок "русинської оброди" та діляться далі на "русинів та "руснаків", які про себе не тільки кричать, що вони не українці, але вже й те, що вони й не русини, а тільки руснаки, бо "русин – то не руснацьке слово"!

Отже друга частина трагедії полягає в тому, що "українці" є толерантними до "русинів-українців" та "русинів", раді б співпрацювати з ними, вважають їх своїми чи такими самими "руськими людьми", як і українці, в той час "русини-антиукраїнці" будуть кричати про свою велику перемогу, хоч основну частину їхньої перемоги будуть творити "русини-українці" та "русини", а не "русини-антиукраїнці".

Третя частина тої самої трагедії полягає в тому, що "українці" зарахували б "русинів" до спільної перемоги і разом вказували б на те, що сучасна політика асимілювала значну частину українського населення, (бо

разом українців і русинів записується значно менше, ніж є всіх русинів та українців за походженням: за минулим переписом за походженням нас було десь на 20 тисяч більше, ніж разом русинів та українців. Отже десь 20 тисяч русинів було асимільовано за передостаннє десятиріччя. А скільки їх буде за останнє десятиріччя? – покаже перепис.)

Отже основною причиною дальшого погіршення нашої ситуації внаслідок перепису населення буде керівництво "русинів-антиукраїнців", бо саме вони розбивають "русинів-українців" на ворожі групи. Ні з ким, хто хоч трохи інакше думає, не хочуть мати нічого спільного і не йдуть на жодну співпрацю, в той час як українці та зокрема русини-українці признають єдність всіх "руських" людей, охочі співпрацювати з кожним інакше думачим, бо видять спільну небезпеку всіх нас "православних християн..., да пом'яне Господь во царстві своїм..!"

3 Наближається ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ. А результат?

Найважливішою подією – з точки зору подальшого існування нашої національної меншини (НМ) в Словаччині – буде Перепис населення... Хоч то буде виглядати на гадання, бо результати, як правило, стають відомими тільки після події, а не перед нею, ми спробуємо заговорити саме про результат такого гадання.

Бо є така сентенція: Розумний селянин – то свого роду філософ, бо він наперед знає, що лише тоді, коли посіє добре насіння у добре підготовлену землю (та ще буде добра погода), – він може чекати добрий результат.

Отже, на цій основі і ми спробуємо заговорити про результат перепису. Земля і насіння – ситуація і люди – в нас в найгіршому стані за останні кілька десятиріч, а то й сторіч. Такого розбиття "руського народу" на Пряшівщині вже дуже давно не було, хоча тут завжди було багато скал, каміння, бур'яну та іншого сміття. На сьогоднішній день в нас існують не тільки "українці", "русини-українці", "русини", (що було б нормальним, бо так було сторіччями!), але й "русини-антиукраїнці" (тобто такі, які твердять, що вони не мають нічого спільного з українцями чи навіть русинами-українцями, хоча походять з того ж самого коріння, прийшли на наші землі в той самий час та з тих місць, де сьогодні живе український народ та живуть тут сторіччями в тих самих селах та в тих самих родинах, як українці, русини-українці чи русини. Отже наші колишні русини розбиті сьогодні на видимі й невидимі молекули та атоми, так що в цьому випадку справді можемо сказати: "де двоє українців" (чи русинів) – там три партії. (Не так давно на хіднику перед Руським Домом у Пряшеві зібралося 13 протестуючих русинів-антиукраїнців, серед яких були представники бодай трьох воюючих між собою орієнтацій.

Не набагато ліпша справа й серед українців чи русинів-українців, хоча в цьому таборі всім ясно, що йдеться про "руський народ", про колишніх "русинів", які сьогодні повсюди у світі називають себе українцями, українським народом та й увесь культурний світ їх так називає.

Та що поробиш – так попсулася наша земля за останні роки!

Псувалася перше земля, а в результаті від того й насіння, або навпаки – сьогодні вже нелегко встановити. Небіжчик Турок твердив, що українізацію в нас завели Сталін та Мушинка, та це було так давно, що й сам автор у це не вірив. Потім слідувала дискусія: треба чи не треба було заводити оту "українізацію" і чи саме так, в такому часі, таким темпом та чи й такими методами її потрібно було заводити – та й те було так давно, що сьогодні і про це вже майже ніхто не говорить. Фактом є, що **"українізація" була, історично вона була потрібною та справедливою, проте була вона виконана керівництвом держави може й нарочком з протилежним наміром: не підготувати ні школи, ні батьків, ні ширшу громадськість, шокувати "весь руський народ" та ще в часі, коли все погане, – а було того поганого не мало, – приходило до нас з того ж проклятого та страшного Радянського Союзу та й досягти того, щоб люди "між своїх прийшли та свої їх не прийняли..."** Цей намір діє до сьогодні і саме заради цього наміру ведеться вся антиукраїнська діяльність, вся деукраїнізація східнослов'янського населення Словаччини.

Отже, насіння – політики, культурні діячі, учителі, батьки "та інші" люди були кинуті в таку ситуацію і таким способом, що, справді, на багатьох місцях акція викликала протилежну реакцію. При активній (спочатку скритій а пізніше явній) антирадянській та зокрема антиукраїнській пропаганді замість кроку вперед в розвитку нашого культурного та національного життя на довгі роки – з наслідками до сьогодні – українське сприймалося тут часто як чуже, (хоча, – не замовчуймо й правди – перший виступ Закарпатського народного колективу пісні й танцю на третьому Святі пісні й танцю українського населення Чехословаччини у Свиднику, як і всі наступні зустрічі цього (та інших) колективу наше населення приймало як своїх найрідніших і всі українські пісні того колективу в той же день стали нашими найріднішими піснями, складовою частиною, (навіть часто основою) подальшого розвитку нашої пісенної культури).

Саме оті наслідки чи залишки наслідків антиукраїнства були підхоплені і возведені у норму після 1989 року. При активній підтримці домашніх та заграничних антиукраїнських сил та намагань наскоро творилася тут нова "національність" та нова "культура", на підставі чого дійшло до виникнення такої орієнтації русинів, якої тут в народі ніколи не було, щоб наші люди зрікалися свого і майже масово переходили на державну орієнтацію та записували собі "панівну" державну національність.

*

Погода у реальному світі останніми роками справді не передбачувана. Проте ми можемо з впевненістю сказати, що саме з огляду на стан землі та якість насіння ми не можемо сподіватися при наступному Перепису величезних великих змін погоди на краще, хоча... ..

Саме про погоду піде мова, бо саме від кожного з нас багато залежить як поведемо себе прилюбій погоді.

Коли б ми взяли за розум і порозуміли своє справжнє не тільки критичне, але вже й трагічне становище, ми б могли багато зробити, щоб результати не були катастрофічні. Ми не можемо не видіти, що багато хто, як голодний вовк на поживу, чекає на нашу чергову поразку – на дальше

значне зменшення числа населення, яке запише собі свою "руську" національність, в результаті чого нас усіх як НМ не стане.

Саме в цій ситуації існування поділу однієї національності на десяток груп та орієнтацій, жодна з існуючих орієнтацій не може запропонувати іншій перейти на її бік. Отже залишається єдина можливість: кожен буде прагнути зберегти (та й збільшити) число прихильників своєї національної орієнтації за рахунок зменшення числа прихильників іншої орієнтації замість того, щоб ми всі разом прагнули виразно збільшити кількість всіх колишніх "руських".

Які факти тут без дискусії, які мали б визнати і знати всі "орієнтації"?

1. Наперекір сучасній неєдності поглядів, наша національна меншина є одна, має спільне походження, однакову спільну народну бесіду, віру, культуру, історію. Живе на тих самих землях сторіччями і сторіччями їй вдавалося вижити, хоч тиск на її ліквідацію ніколи не переставав та різнився хіба інтенсивністю, формами та методами.

2. Нехай ліквідаційний тиск на нас надалі неймовірно сильний та всебічний, ми самі винуваті, що не можемо, (бо не хочемо!) об'єднатися.

Однак вина за такий стан не однакова. Українці, русини-українці та русини – знаючи історію та розуміючи складність сучасної ситуації – толерантні одні до одних. Однак ті русини, яких веде "Русинська оброда", завдання якої за її власним визначенням є "деукраїнізація всього життя русинів у Чехословаччині" не визнають нікого і нічого іншого, окрім свого антиісторичного твердження, що вони не мають нічого спільного з українцями (хоча ніде у світі нема двох народів, між якими не було б багато спільного!)

Виходячи з цього можна наперед твердити, що в той час, як зменшення числа своїх прихильників буде боліти українців, русинів-українців та рядових русинів, (бо зменшення числа прихильників кожної з наведених орієнтацій будуть розуміти як загрозу для зникнення всієї "руської" національної меншини), збереження (чи й можливе збільшення) числа "своїх" прихильників, (до яких вона обов'язково зарахує й тих рядових русинів, які навіть письмово заявляють, що вони проти політики РО і вважають себе фактично русинами-українцями), "Русинська оброда" обов'язково буде виставляти як свій успіх, хоча це фактично буде доказом поразки (бо зменшення) всієї меншини.

Отже, потрібно та й прямо необхідно пояснювати нашому населенню оцю складну та заплутану ситуацію та тенденцію до ліквідації всієї нашої НМ. Потрібно розчищати наше поле від бур'яну та пояснювати людям до яких далекоїдучих наслідків може повести їхня позиція при переписі населення. Ким себе хто з нас запише – то перш за все його особиста справа, проте не меншою правдою є, що перехід на неруську національність поведе до загрози повної ліквідації всіх колишніх русинів всякої сьгодні орієнтації. Тому не перетягування інакше орієнтованих "русинів" на свій бік, а спільна боротьба за збереження нашої тисячорічної історії та культури має бути нашим завданням не тільки заради результатів перепису населення, але перш за все заради збереження нашого культурно-національного життя!

4 Критична маса "руського населення" в Словаччині

Я прошу пробащення... На цьому місці вже мав бути матеріал іншого автора. Проте на мої два попередні матеріали я дістав кілька відзивів і бодай на деякі з них треба відповісти. Тому я попросив редактора... і подаю свій погляд на дальші актуальні проблеми нашого життя.

3.1 "Мій сусід мені каже: Ти розумніший за мене, то порадь, як мені записатися. Як мені йому відповісти?" Моєму знайомому, (та не тільки йому) відповідаю в дусі того, що я написав в попередній статті: Якщо тобі нічого не заважає і хочеш, щоб нас було якнайбільше і нас, як національну меншину не ліквідували, – то запиши себе українцем. Нічого злого не зробиш і тоді, коли запишешся русином-українцем. Якщо якісь причини ведуть тебе до того, що хочеш записати себе русином, і в тому не є ніякої зради, але мусиш рахувати з тим, що "оброда" зарахує тебе між своїх прихильників і автоматично до протиукраїнського напрямку. Так нас держава поділила, що людей того самого походження, тої самої віри, бесіди, культури записує до двох колонок і робить з нас дві національності, щоб ми гнівалися між собою, щоб нас було менше і, нарешті, щоб ми зовсім зникли з карти Словаччини.

3.2 "А як треба порозуміти... та што повісти тим дурним русинам, які записуються словаками?" – питає поради інший.

Аргументація тих русинів, які записуються словаками примітивна. Її можна зрозуміти, бо таке твердять люди, які не думають..., не поважають ні себе, ні своїх предків та нашу культуру. Проте таку аргументацію не можна (і нетреба!) виправдовувати! Такі без роздуму кажуть: "Я жию на Словенську..., їм словенський хліб... – і тому я словак." Виходить так, що коли б корова отелилася у вівчарні, то мала б не теля а барана! (На таку аргументацію я вже давно відповів у байці "Телилися корови у вівчарні...")

Другим аргументом "новоспечених словаків" довго було: "Де піду з українською мовою?" Тут відповідь теж проста: Коли твої діти розумні, то з українською школою можуть поступити всюди там, де поступлять зі словацькою школою, бо українська школа добре готувала своїх студентів. Доказом цього є сотні й сотні наших дітей, які закінчили чеські та словацькі (або й заграничні) високі школи та займали високі фахові посади та функції. Отже такий аргумент не є справжнім аргументом: просто – батьки не хочуть, а іншого аргументу в них нема, то звальюють вину на українську школу.

3.3 Якщо для того, щоб зрушити з місця вагон, який без локомотиву стоїть на колії, потрібно двадцять хлопів, які потиснуть вагон в той самий час, то вагон не зрушить з місця, якщо його вранці потисне 10 хлопів, пізніше – інших 10 чи 15 хлопів, а ще пізніше 15 жінок. Отже, і культурно-національне життя русинів-українців в СР не захоронимо, якщо сьогодні проявить ініціативу література, завтра церква, пізніше культурно-освітня організація (напр.. СРУС) і так в різний час з різною силою різні частини нашої НМ будуть пробувати захоронити наше культурно-національне життя.

Для принципового поліпшення ситуації самого існування – для збереження існування – нашої НМ в нашій СР необхідно об'єднати всі сили – всі залишки всіх сил! – щоб змінити ситуацію..., щоб з напряду до

катастрофи повернути нашу дорогу до збереження та розвитку. Тут часткові зусилля різних сил в різний час в жодному разі не допоможуть.

І – що вирішальне: Якщо сума всіх сил впаде під певний рівень – (така мінімальна сила називається "критична маса") – тоді змінити ситуацію вже ніщо не допоможе. Отже, неправдиві ті надії та сподівання, які радять пережити, перетерпіти; зле з нами було вже не раз, отже знову може прийти час, коли ситуація зміниться, "та ж ви самі писали, що ми вже не раз вмирили, а повмирили сильніші, а ми завжди вижили"! Ні, ні! Або ми всі разом станемо на захист свого національного життя, або ми зникнемо з лиця землі, не зазначивши навіть дня нашого останнього видиху!

3.4 Коли учень в школі виправдовувався, що він вчився, учитель йому відповідав: Не мусиш вчитися, але мусиш знати! Отже, й тих, які твердять, що вони все зробили – вчилися, писали, просили, протестували, треба спитати: Тоді де результат? Чому його нема?

Правда, ми вже перестали по-справжньому добиватися результату: ми живемо і працюємо – і "боремося"! – по інерції, бо нам це впливає з функції, з посади, бо за це беремо гроші, а не з принципу боротьби за перемогу справедливості, у яку вже ми й самі вірити перестали! Отже, не виправдовувати теперішніх та колишніх функціонерів нам треба! І критикую я нашу роботу не за бездіяльність, а за безконцепційність та безрезультатність нашої діяльності, за невміння всім нам об'єднатися та спільними силами діяти разом! – щоб зрушити той вагон нашого спільного життя з місця!

3.5 Найкомічніше (чи: найтрагічніше) виглядають докори прямо на мою адресу: "Тоді йдіть ви сам на ту роботу й увидимо, чого ви досягнете!"

Хто так радить чи в тому видить зміну на краще, той – прямо скажу – нічого не розуміє в нашій ситуації. Я вже дуже давно сформулював моє розуміння нашої трагедії, яка полягає в тому, що **"наше життя залежить принаймні від трьох основних чинників: від того, як до існування нашої НМ та подальшого нашого розвитку поставиться "наша" Словаччина, як до нас, як до частини свого народу поставиться держава українського народу і, нарешті, як ми самі зрозуміємо й оцінимо свою ситуацію і як в тій надзвичайно складній ситуації будемо працювати чи – коли хочете – боротися!** Щоправда, я писав, що ставлення до нас "наших" Словаччини та України нам може тільки допомогти, проте вирішити свої проблеми мусимо перш за все ми самі, а то – знову перш за все – тим, що правильно зрозуміємо та оцінимо свою ситуацію і саме в залежності від правильного розуміння та правильної її оцінки почнемо правильно діяти. Та й так, ми не залежні лише самі від себе. Отже, **допоки наша СР не змінить своєї по відношенню до нашої НМ ліквідаторської політики і поки наша Україна не зрозуміє вагу й значення понад двадцять мільйонів українського народу поза своїми границями і не займе по відношенню до тої третини свого народу правильну державницьку політику, до того часу навіть геній на чолі життя нашої НМ не рушить вагон нашого життя з місця.** Одночасно це зовсім не означає, що ми маємо сидіти й чекати на правильну по відношенню до нас політику Словаччини та України. Перш за все ми повинні порозуміти нашу справжню ситуацію, виробити правильну політику по відношенню до наших двох держав та,

зокрема – мобілізувати власні сили на збереження та розвиток нашого життя допоки нам на допомогу прийде розуміння Словаччини та України. Скажу сьогодні так: Дім нашого національного життя горить! І ми повинні всіма силами й активно рятувати його допоки не прийде техніка двох держав, яким ми повинні дати якнайточніші інформації про наш катастрофічний стан, щоб ті доброзичливі сусіди чим скоріше і чим активніше могли приступити до остаточної захорони нашого дому.

P.s.: Приємно чути й читати позитивні відзиви на мої статті, або й такі, які критично, проте з порозумінням складності проблематики озиваються до мене. Однак, коли хтось хоче анонімно вульгарно вилаятися і заховатися за мобіль, той не тільки дурний, (бо не знає, що його число телефону зостане в моєму телефоні), але й примітив та грубіян, який ганьбиться признатися до своєї дурості та безхарактерності (чи не так пане І., Б. З Бардієва?)

5 Наближається ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ. Що є основним в політиці проти українців?

З відзивів, які надійшли редакції та авторів статей про перепис населення та його можливі результати видно, що наші люди переживають цю проблему дуже активно та хотіли б знати основну причину, її корінь, який потрібно нам усім вирвати й вирішити позитивно цю справу і не дозволити нашим ворогам чи недоброзичливцям ліквідувати наше історичне життя та його культурні, релігійні та національні здобутки.

З усіх відзивів на сьогодні ми вибрали одне питання й попросили автора статей відповісти нашим та його читачам та пояснити їм далішні аспекти тої проблематики.

Ред..

Приємно констатувати, що наші статті викликали зацікавлення наведеною проблематикою – дзвонили мені читачі навіть з поза границь Словаччини, – проте одночасно боляче спостерігати, скільки неясностей існує довкола життя української НМ в Словаччині.

Багато хто за найважливішу ознаку всіх проблем життя нашої НМ вважає нашу **неєдність**. Люди тої самої родини, того самого села, тої самої бесіди, віри, культури, тих самих традицій розділилися, розбилися на невеличкі групи і не видять великої спільної небезпеки, яка загрожує всім нам – кожній окремій групі: і русинам, і русинам-українцям, і українцям, і греко-католикам, і православним, – не знаходять порозуміння між собою, не признають право іншим людям мати свій трохи чи зовсім інший погляд на певні речі, ніж мають вони. Чом русин, русин-українець чи українець – такий самий як і його брат, сусід, співпрацівник, – не знаходить спільної бесіди з такими самими людьми, як і він, не видить небезпеку нашого повного і остаточного зникнення?

Отже – неєдність..!

Але звідки взялася та неєдність, нетолерантність, неохота зберігати нашу спільну бесіду, культуру, віру, традиції, та ж то все і моє, і твоє, – наше! А звідки береться та активність нищити все, що наші предки аж до тепер створили, послаблювати наші спільні сили і не усвідомлювати собі,

що тим самим підкопуємо коріння під всім нашим культурно-національним життям. Таж, наприклад, було зліквідовано десятки початкових та середніх українських шкіл – сотні наших молодих людей втратили можливість навчатися в своїх школах – педагогічній, готельній, здоровельній, будівельній, сільськогосподарській, торговельній, – а замість них не виникла жодна інша "наша" школа для нашої молоді! То хто за це буде відповідати? І хто від цього виграв, а хто потерпів?!

На причині всього того – **гроші!** – кажуть інші. Ніби нема людини, яку не можна купити; потрібно тільки дати належну суму, а тоді – кожного можна купити!

Але чому нормальні люди стали од певного часу такими залежними від грошей? Та ж наші люди звикли були жити скромно, бідно, мали свою честь, – а, крім того, – звідки беруться гроші, потрібні на те, щоб люди змінили свої погляди та навіть зненавиділи тих своїх близьких, з якими живуть в тих самих родинах, в тих самих селах, ходять у ту саму церкву, яких до тепер любили й поважали? Хто дав і дає на те гроші – і то не малі суми, коли відомо, що ніхто ніколи нікому даремно нічого не дав.

І найголовніше що до грошей: Якщо є люди, які давали й дають (а про це не раз писали самі "обродники", наводили імена та суми, про які йшлося), то **хто вони і що вони – ті щедрі грошодавці та спонсори – за ті гроші від наших людей хочуть?**

Самі "обродники" не раз заявляли, що їхня програма – це повна деукраїнізація всього життя нашої НМ в Словаччині. І якщо знайшлися люди, які роками жили й працювали в тих колективах і досягали в них немалих успіхів та які з вечора до ранку вимагали викинути з відомого в нас та у світі **Українського** народного театру в Пряшеві слово "український", почали читати замість Піддуклянський **український** колектив – Піддуклянський "umelešký" колектив (чом не змінили "піддуклянський" на, скажімо, "карпатський", "підбескидський" чи інший, але викинули саме слово "український"?) Якщо так само з назви Музею **української** культури у Свиднику дуже довго ті самі "обродники" намагалися викинути слово "**український**", якщо в тому "обродному" процесі занадто швидко були зліквідовані десятки початкових та середніх саме "**українських**" шкіл, звільнено з роботи добрих та досвідчених директорів та учителів шкіл лише за те, що вони відстоювали існування "нашої" школи – хіба не ясно, за-що дістають ті гроші **борці проти "всього українського"**

Отже, хоч як не крути, а **однозначно виходить, що щедро фінансується всяка діяльність, яка веде до ліквідації всього "українського"**.

Теж давно відомо, що окремим державам не вигідно мати партнером міцну Україну, тому вони ведуть таку зосереджену антиукраїнську політику.

Тож наша відповідь на запитання читачів нашої газети однозначна:

Основною тенденцією сучасної політики по відношенню до нашої української національної меншини в Словаччині є її антиукраїнське спрямування.

6 ОБ'ЄДНАТИСЯ ТРЕБА! Але кому, для чого, з ким і як?

Об'єднатися – справа найважливіша та (саме тому і) найскладніша!

Об'єднатися треба – **КОМУ?** – в нашому випадку – всім розумним людям "руського походження", "руської віри", "руської бесіди" – тобто всім українцям, русинам-українцям, русинам, навіть руснакам та пословакізованим русинам, греко-католикам, православним та невірющим!

Об'єднатися треба – **ДЛЯ ЧОГО?** – для охорони української НМ в Словаччині, яка існує на своїх теперішніх землях понад тисячу років та яку останнім часом хочуть остаточно і назавжди асимілювати різні сили та тенденції СР та сили й тенденції різних інших країн світу!

Об'єднатися треба – **З КИМ?** – тільки з розумними та толерантними людьми, тобто з такими, які – хоч і мають інші погляди на цілий ряд важливих чи дрібних речей, – в ім'я перемоги спільної основної ідеї – здібні та охочі сприйняти також погляди інших розумних та толерантних людей. Саме розумні люди давним-давно спостерегли, що "ліпше з розумним втратити, ніж з дурнем знайти!" Тому спроби чи намагання об'єднатися з дурними та не толерантними "функціонерами" чи "представниками" різних партій, угруповань, союзів чи оброд даремні! Такі об'єднання не були б справжніми, довготривалими та не принесли б позитивного результату!

Об'єднатися треба – **ДОВКОЛА КОГО Й ЧОГО?** Об'єднатися можна тільки довкола великих людей та великих ідей. Потрібно однак знати, що великі люди та великі ідеї тісно пов'язані між собою, тому об'єднатися можна тільки довкола таких великих людей, які вміють висунути чи сформулювати великі ідеї та змобілізувати багато активних, розумних людей для реалізації тих ідей.

В нашому випадку на даному етапі треба виходити з того, що великих людей між нами, "здається" (Ю. Кундрат) немає! Може не тому, щоб їх зовсім не було, а тому, що "наші" "великі" люди не вміють мобілізувати довкола себе прихильників свого (чи правильного) розуміння боротьби за реалізацію великої ідеї.

Отже – в нашому випадку – скоріше можна (та й треба!) об'єднувати всі залишки наших сил на основі усвідомлення величезної небезпеки повного та остаточного зникнення нашої НМ!

Справа зайшла так далеко, що сьогодні вже ніхто розумний не сумнівається в смертельній небезпеці нашого повного та остаточного зникнення. А тоді – постає питання – чому ті розумні, – свідомі смертельної небезпеки, – вже давно не почали об'єднуватися довкола та проти цієї небезпеки? Хіба існує ще якась більша ідея, (загроза, небезпека), яка б змусила їх до об'єднання?

Тому, бо не вміють правильно оцінити свою діяльність та не відчують відповідальності за свою недостатню діяльність чи й повну бездіяльність. Хіба всі ті голови, директори, письменники, журналісти, професори, доценти чи й академіки, екзархи, архієпископи, генеральні вікарії та священники, члени президій, комітетів, громад та рад., театру, факультетів та кафедр, радіо, редакцій, союзу чи оброди – свідомі того, що справи, якими вони керують йдуть від десяти до п'яти, а вони на всіх язиках (при всіх можливостях) таки мовчать та благоденствують? Саме оця сліпота й глухота – не видіти наближення катастрофи та не відчувати своєї відповідальності (та ще й звичка звинувачувати другого та скаржитися на складні умови) – є, "здається", тою основною причиною неналежної діяльності чи й повної бездіяльності майже всіх "наших" відповідальних,

активних, відомих та визначних... (Як виняток, бо винятки завжди існують, – пригадаймо хоча б "наш" Музей української культури у Свиднику..., але й інде не всі однаково бездіяльні чи відповідальні!)

Об'єднатися треба – але **ЯК**? Не так, зрозуміло, що покличемо за круглий стіл чи на лавку підсудних представників окремих угруповань, (щоб не сказати – оброд чи спілок), для яких вже й "русин" образливе та "неруснацьке слово" – та звернемося взаємно до себе, може й однаково не толерантних, з закликом до об'єднання, коли від початку "роз'єднання" не було сумніву, що метою "другої сторони" була "повна деукраїнізація", – зліквідувати все "українське", а тепер вже й все "руське" та навіть "русинське".

... А так, що почнемо відверто та критично оцінювати свою – кожного! – діяльність, виявляти справді непробачні свої провини та несистемну діяльність, а тоді відкривати очі – собі й іншим здібним, – щоб зрозуміти справжній критичний стан речей та внаслідок такого зрозуміння привертати на правильну дорогу тих (і дезорієнтованих, проте не фанатиків!), які зрозуміють суть справи та відчують свою відповідальність за сучасний її катастрофічний стан.

Треба зустрітися розумним головам, незалежно від належності до тих чи інших угруповань, взаємно почистити собі мозки для того, щоб по-справжньому відчувати велику відповідальність, – неоднакову, але кожного! – а тоді почати глядати способи, методи та форми діяльності для збереження існування нашої історії, культури, (отже, й школи, церкви та бесіди), бо готових рецептів як почати рішати справді неймовірно складну але й важливу історичну справу "нашої" національної меншини в Словаччині, немає! Без справді критичної оцінки діяльності "всіх нас православних християн" та всебічного але щирого обговорення суті проблематики, не тільки Ю. Кундрат, але й ніхто інший сам один "відверто кажучи, не видить виходу з тієї ситуації і не знає, яким чином можна об'єднатись і зберегти нашу національну меншість."

Як на мене, – розумні в нас є, тільки відповідальності за своє місце в житті в нас нема!

7 Держава "тільки освятила" поділ "руських"?

Я вдячний редакції НЖ за можливість висловити ще кілька думок з приводу наближення такої важливої події для всієї нашої української національної меншини (НМ), як ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ, який буде здійснено в травні цього року. Формулював я ті думки уважливо, обережно, толерантно, бо йдеться про дуже важливу, складну та заплутану справу, в якій – необережністю – можна більше нашкодити ніж допомогти.

Обізвався мій колега по кафедрі – доцент Юрій Кундрат, (НЖ, ч. 49-52), який взявся доповнити мої "розлогі статті", бо я ніби сказав лише те, **що** треба робити, а не сказав **як** це треба зробити.

"У багатьох питаннях" Ю. Кундрат зі мною згоден, проте не може "погодитись з твердженням, що держава офіційно розділила нашу руську

національну меншину на дві". На думку Кундрата, "держава тільки освятила цей поділ, ініціатором якого була частина нашої інтелігенції, яка після 1989 року раптово змінила свою національну орієнтацію і перейшла на антиукраїнські позиції." А "неймовірність цього поділу полягає в тому, що його здійснила, здається, найсвідоміша частина нашої інтелігенції, яка отримала середню і вищу освіту в українських школах вдома та закордоном..." Далі Кундрат говорить про різні справи, а тоді вертає до моїх тверджень: "Так само я поділяю думки Ю. Бачі, що українізацію руських шкіл... провела держава за своїм планом..., що держава провела її, не підготувавши до неї ні школи, ні батьків, ні ширшу громадськість. Справді, українізація наших шкіл була проведена адміністративно-директивним способом, але, думаю, що в той час це був, мабуть, єдиний спосіб, як трансформувати так звані руські школи на українські. Без державного примусу не було б українських шкіл... Правда, "українізація" викликала спротив (не "супротив" – Ю. Б.) частини батьків... і на це домагання держава була змушена піти на зміну мови навчання... Тому мені (Кундрату – Ю.Б.) здається, що не можна звальювати всю вину на державні органи..."

Ю. Кундрат на словах не заперечує, проте не погоджується з моїм розумінням справи, що життя нашої НМ залежне від того, як до нас ставиться Словаччина, Україна та від нашої власної праці. Кундрат твердить, що **ми не можемо сподіватися на СР**, бо "ми знаємо, як її державні органи ставляться до нас", а що стосується "ставлення України" то, за Кундратом, **"на Україну ми не можемо надіятися**, бо вона сама поки що не здатна впоратися зі своїми внутрішніми проблемами... Для України українська НМ в Словаччині – це тільки крапля в українському морі, від випарування якої рівень води в ньому ніяк не знизиться." Це ядро того, в чому Кундрат раз погоджується і тут же не погоджується зі мною. Все інше в його "розлогії статті" – це переказ його різних поглядів на всякі теми нашого життя, які він час від часу повторює, приписуючи вину то школам (учителям), то батькам, то функціонерам (інтелігенції), то "русинству".

Тож дозвольте бодай найголовніше коротко прокоментувати:

Кундрат не погоджується з відомими фактами про те, що держава розділила нашу руську національність на дві, проте тут же заперечує себе, бо згоден з тим, що "українізацію руських шкіл провела держава за своїм планом..., провела її, не підготувавши до неї ні школи, ні батьків, ні ширшу громадськість" та провела її "адміністративно-директивним способом", хоча – дивуйся світе! – "думає", "що в той час це був, мабуть, єдиний спосіб, як трансформувати так звані руські школи на українські. Без державного примусу не було б українських шкіл..."

Ну, якщо так, тоді дозвольте привітати доцента Кундрата із занадто своєрідним розумінням політики! Адже, якщо держава провела "українізацію" "за своїм планом" протягом року-двох, (хоч існував план УНРП на поступовий перехід "наших шкіл" на українську літературну мову і вже пройшли перші курси учителів...), "не підготувавши до неї ні школи, ні батьків, ні ширшу громадськість" та ще й "адміністративно-директивним способом", то це хіба не планована діяльність держави для того, щоб викликати "певний спротив частини батьків", а потім, для ліквідації того спротиву, змінити українські школи на словацькі? Цього

не може не розуміти навіть Кундрат, тому він кількома рядками далі твердить, що на Словаччину нам годі надіятися, бо "ми вже знаємо, як її державні органи ставляться до нас." Отже, коли він твердить, що "держава тільки освятила цей поділ, ініціатором якого була частина нашої інтелігенції", то хіба не ясно, що це продовження тої самої політики "до нас", яку СР перебрала від попередніх держав, в яких доводилося жити нашій НМ і тільки в різний час різними формами, методами та темпами проводить її – ту саму політику асиміляції всього нашого населення? І хіба з наведеного (та загально відомих фактів та тенденцій словацької політики), не випливає, що це не був, "мабуть", (Кундрат сам собі не вірить, бо часто вживає слова "мабуть", "здається") єдиний спосіб, як трансформувати так звані руські школи на українські? При належній підготовці цього важливого історичного завдання і без "державного примусу" були б виникали українські школи, бо вони фактично в окремих селах, де був учитель-фахівець, вже роками існували і не викликали жодного спротиву ні учнів, ні батьків!... Крім того, то хіба не держава зліквідувала десятки наших шкіл своєю політикою ліквідації малокласних шкіл? Вона не могла не знати, що це буде смертельним ударом саме по наших школах в невеличких наших приграничних селах! А потім забороняла навіть на перервах розмовляти "діалектом" та українською мовою виготовляти хоча б стінгазети, вивішувати пропагандні матеріали про ювілярів Духновича, Шевченка тощо!

А – Україна? Справді, справи там надзвичайно складні, проблем – море, тому невирішеним є питання ставлення України до закордонних українців. Однак Україна починає розуміти вагу закордонних українців, бо йдеться про двадцять мільйонів українців; – це кожен третій українець! Отже, сьогодні ще нема державницького порозуміння проблематики закордонних українців офіційною Україною. Проте твердити, що "на Україну ми не можемо надіятись..."? Тоді на кого.., на Бангладеш чи Сієру-Неваду? Колись казали: надійся на себе, то й Бог Тобі допоможе!

Глянемо тепер на нашу власну діяльність, на наше власне розуміння ситуації та на потребу **зрозуміти необхідність об'єднувати** залишки сил... "Але – питає Кундрат – виникає питання з ким об'єднуватись, коли друга сторона не хоче об'єднатись.., вони мають підтримку не тільки словацької влади, але й закордонних меценатів." (В такому разі "русинство" – результат місцевого поділу, який лише "освятила" СР, або вона його активно підтримує як засіб своєї антиукраїнської політики?) І далі: "Я (Кундрат – Ю. Б.) вважаю розмови про об'єднання русинів-українців і русинів (тобто всіх колишніх "русських" людей – Ю. Б.) пустими балачками, бо русинські лідери міцно стоять на антиукраїнських позиціях." Тоді виникає основне питання: Що, власне, розумні люди з "нашої" і "другої" сторони та залишки "найсвідомішої частини нашої інтелігенції", (куди я зараховую також Кундрата) за роки від "революції" 1989 року робили та роблять? І навіщо? Тоді до чого (як не до "об'єднання") та збереження існування нашої НМ прагнули і прагнуть? Цього Кундрат в своїй справді "розлогій" статті зовсім не пояснив...

І ще зауваження: Поки пускатися в полеміку з кимось, то треба уважно прочитати написане автором, з яким йдемо полемізувати, бо я, наприклад, ніде і ніколи не звалював "всю вину на державні органи..."

Та ще треба знати й розуміти, що успішні акції в одних умовах не мусять бути успішними в інших. Тобто, успішні "недільні школи" в Канаді, Америці та інде у світі, які виникали і діють як **крайній засіб проти асиміляції молодого українського покоління**, не мусять бути успішним засобом проти асиміляції в нас, бо в нас зовсім інші історичні та й сучасні політичні, економічні та й ментально-національні умови. Якщо, за Кундратом, держава тому міняла українські школи на словацькі, бо батьки були проти українських шкіл, то звідки він бере переконання, що такі батьки будуть організувати та платити недільні школи та посилати до них своїх дітей? Це зовсім не означає, що я проти недільних шкіл чи не підтримую тих ентузіастів, які навіть такою формою прагнуть зберегти бодай частину нашої молоді хоч елементарно грамотною та національно свідомою. Таких я підтримую, посилаю їм книги з власної бібліотеки та й пропоную їм інші послуги.

І, нарешті: Кундрат взявся доповнити мої думки **що треба** робити відповіддю **як треба** робити. Однак після різних тверджень, він щиро зізнається: "Я, відверто кажучи, не бачу виходу з цієї ситуації і не знаю, яким чином можна об'єднатись і зберегти нашу національну меншість." (Тоді навіщо він "полемізує" сам з собою?)

Дякую за таке доповнення та за такі поради! І питаю: Чи не лежить частина вини за нашу сучасну ситуацію також на плечах таких свідомих "ділателів на ниві народній" як Ю. Кундрат? Та ж він поза сумнівом належить до "найсвідомішої частини нашої інтелігенції", яка "колись працювала і займала керівні посади,, на факультеті, на кафедрі, на радіо, в редакціях". Він сам твердить, що "ця частина нашої інтелігенції до 1989 року тільки формально голосилась до української національності" і – додаємо від себе – часто-пречасто, зокрема працівники КСУТу – але й інші! – лише формально виконували свої обов'язки, (на що ми вказували десятиріччями)! Та ж між значною частиною тої "найсвідомішої частини нашої інтелігенції", яка "перейшла на другу сторону" є також частина тих, яких понад тридцять років вчив та виховував також доцент та завідувачий кафедрою Ю. Кундрат!

Я знаю колегу Кундрата понад півсторіччя, знаю його в різних позиціях, на різних посадах. Пам'ятаю його різні несподівані висловлювання про мене. (Саме він прилюдно заявив, що такі люди "як Гостиняк і Бача як були так і zostали антидержавними". Хоча саме він був єдиним, який після подій 1989 року прийшов виправдатися за свою участь в моїй долі.)

Та не буду вдаватися до дальших деталей, бо – хоч воно так "здається", – в моєму коментарі не йдеться про критику активного діяча Ю. Кундрата, але про те, щоб хоч дехто з тих, хто довгі роки займав (та ще й сьогодні займає) "високу посаду" чи "певне місце" в нашому житті, нарешті визначили "свою особисту позицію" і перестали гратися на невинних та не звалювали "всю вину на державні органи" чи на "антидержавних", бо, – кажучи про себе, – я завжди прагнув прикласти руку до діла і ніколи не займався "пустими балачками". Моя життєва доля, "сподіваюся", є цього достатнім доказом!

Так слід розуміти також мої "розлогі статті" про ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ!

8 Зостаньмо такими, якими ми є, та не зраджуймо себе!

За вбитого ворожого генерала дають високу нагороду. А от вбити сусідового пса – за те можуть посадити до арешту.

Подібно зі зрадою: Зрадити чужого – то ніби не гріх! Гірше – зрадити свого приятеля – то не чесно! Ще гірше – зрадити своїх: няня чи маму, братів або сестер...

Та найгірше – зрадити самого себе. Про таку зраду рідко говорять, часто її не помічають, не кожен знає про що йдеться, **проте, справді, зрадити себе, зректися свого імені, свого роду чи народу, своєї релігії, виступити проти своїх принципів та переконань, – то найгірше, що людина може зробити.**

Зрадити можна з різних причин: за гроші, за функцію чи кар'єру, з помсти, з безхарактерності, але й з небезпеки смерті: як не зрадите, то вас за це можуть вбити...

А от чому "наші" люди зраджують себе?

Всі знають, що люди по наших селах належать до руського роду і народу, що наша бесіда, віра, національна приналежність – руська. Знаємо про це ми, знають про це наші сусіди й вороги, так чом же люди записуються не тими, ким вони є!?

Найчастіше – з ганьби та неповаги: з неповаги до себе, до своїх родичів – до няня й мами, діда й баби, – з ганьби за свою бесіду, віру, історію і культуру, за своє коріння.

Ті, що зраджують, думають, же коли вони запишуться, наприклад, словаками, то вони стануть ліпшими, мудрішими в очах чужих людей, що їх за це будуть більше любити чи поважати.

Навпаки: **Зрадників ніхто не любить, окрім таких примітивів, якими є самі зрадники, бо людей цінують за честь, за правдивість, за розум і витривалість, за хлопське слово і за робочі руки..! А неповага до нас починається з власної неповаги! Ніхто вас не може зневажити допоки ви самі не зневажите себе!**

Правда, може настати така ненормальна ситуація, коли зрадити себе може потішити наших противників, бо вони думають, що як їх стане на пару тисяч більше, то вони виростуть в очах світу.

В такій ненормальній ситуації знаходимося сьогодні і ми – українці, або, за старою назвою – русини Словаччини. Окремі з нас русинів-українців ганьбяться за своє, а коли до того приєднається ще й бажання сусідів позбутися нас в нашій країні та збільшити число своїх людей – це є ті дві головні причини нашої само-зради, неповаги самого себе, нашого зречення свого походження – віри, бесіди, культури й історії, пісні й приповідки, – і під міцним видимим але й невидимим тиском "добросусідської" пропаганди ми зраджуємо все своє: і предків, і традиції, і правду, й віру і записуємо себе тими, якими ми не є.

Коли в нас нема титулу "доктор", а ми запишемо себе доктором, ми від тої зміни не станемо мудрішими, а нас за таку зраду засудять та й перестануть поважати. А от коли ми русини-українці запишемо себе іншими ніж ми є, та нас за це теж ніхто мудрий не похвалить, бо ми від того не станемо ні ліпшими, ні мудрішими, ні кращими, а чесні люди з нас можуть тільки посміятися.

То ж навіщо зраджувати та й не поважати себе? Кажімо про себе правду, записуймо себе українцями чи русинами, – тим, ким ми насправді є, даймо статистиці правдиві інформації – зостаньмо самими собою і не зраджуймо і не принижуймо себе, – і за те чесні люди нас будуть більше поважати, а ми самі можемо бути гордими, що зістали вірними своєму роду і народу!